

Реферат на тему: "Вічна загадка любові (за оповіданням Григора Тютюнника "Зав'язь")"

Григор Тютюнник

ВІЧНА ЗАГАДКА ЛЮБОВІ

(за оповіданням Григора Тютюнника "Зав'язь")

Про кохання написано за багато віків стільки, що, здається, нічого нового вже й не скажеш. Але людина тільки тоді по-справжньому розуміє це почуття, коли воно стає її власним. Отже, одна любов, помножена на тисячі тисяч людських характерів і доль, дає невичерпний матеріал письменникові і завжди цікава читачеві.

Григор Тютюнник теж писав про любов, але якось особливо, неповторно і щиро, невіддільно від правди життя. Під його пером зав'язь перших юнацьких почуттів розпускається і переростає у справжнє кохання.

Уже від самої назви оповідання "Зав'язь" віє чимось свіжим, весняним, багатообіцяючим. Приваблює й манера оповіді від першої особи.

Микола закоханий. Він готується до побачення, ще не знаючи, чи відповість дівчина на його почуття. Одягає нову сорочку, намагається якось пригладити неслухняний вихор на голові, пахтить одеколоном носовика. І відбивається від нападів діда Лавріна, який, чи підсміюючи над онуком, чи застерігаючи, чи ревнуючи (адже, очевидно, хлопець — то вся його сім'я), говорить, що в онукової обранниці характер непростий: "...бо то дівка з тієї куряви, що чорти на дорогах крутять!" Юнакові й приємно говорити на цю тему, він навіть пишається, що в дівчини "міцний характер", незручно (вперше ж!) та досадно — затримують.

Миколка йде на край вулиці, бачить "маленьку білу постать", розуміє, що то його жде Соня. Радість, гордість, хвилювання та боязкість одночасно охоплюють його: "Мені здається, що я ширшаю в плечах, твердішаю в ході і ось-ось підлечу. А от голосу — не стає..." Він "белькоче", за власним висловом, "шепеляво й противно", задає недоладне питання. Дівчина розуміє його стан, підбадьорливо бере під руку і пропонує подивитися сніг у проваллі.

Микола й Соня лізуть "з кручі в чорну холодну прірву, підпираючи один одного плечима". Дух романтики, пригод оволодіває ними. Очі у Соні "якісь дивні: наче й злякані трохи, й сміються". А юнака мучить думка: чи ж може він поцілувати дівчину? Від цієї "одчайдушної" (як йому здавалося) думки у нього починають терпнути ноги і стають, як мотузяні. А голова хилиться, хилиться..." Потім сам лякається: "А що, — думаю, — як я її поцілую, а вона мене — в пику? Буває ж так. Он і в кіно показують..." — і шия перестає гнутись, дубіє. Соню, очевидно, дратує нерішучість хлопця (...вже й не сміється і очі примружила так сердито...), і вона йде на немудру дівочу хитрість: "— Миколко, давай я буду падати, а ти мене держи. Ану, чи вдержиш?" Звичайно ж, юнак

готовий гори звернути для коханої, не те що втримати. Але... нікуди від життєвої правди не подінешся: він раптом підсковзується і з переляком та огидою до себе (отак осоромитися!) відчуває, що зараз вони обоє впадуть у грязюку. Соня сердито пручається, "ошпарює" свого неспритного обранця "злим поглядом", "норовисто одвертається і мовчить". Микола одразу згадує насмішки й застереження діда Лавріна, що снитимуться йому, мовляв, "кислички". Це надає сміливості, й він вирішує показати характер: сам починає видиратися наверх. Соня переможена, злякана (мабуть, повелася дуже суворо!). Вона жалібно шепоче: "Миколко, а я?" Ось, нарешті, воно, визнання: "І від того шепоту у мене наморочиться голова, а серце починає калатати, як дзвін. Стрибаю вниз, сердито хапаю її за плечі і з розгону цілую в рипучу холодну хустку.

— Навіщо ж ти... аж за вухо, дурненький...— видихає Соня і сміється якимось покірно і лагідно.

...Я не допомагаю, а майже виношу її вгору на руках. І сили в мене — як у вола".

Тепер Миколка — визнаний герой, коханий, і він нізащо не признається, що змерз, як звичайний хлопець: "— Ти не змерз? — питає. Я з усієї сили зціплюю зуби, щоб не труситись, а їй кажу: — Та н-наче ні..."

Як гарно їм обом стає у світі! Як красиво! Вони помічають на деревах "дрібні мов роса, прозеленкуваті крапельки: то зав'язь" . Соня одразу замріялася: "От якби мені отаке намисто, ... зроду б не з німала..."

"— Купимо,— обіцяю впевнено.— Ось як тільки вивчусь на шофера, так і купимо.

— А я тобі сорочки вишиватиму гарні-прегарні, кращі, ніж у лавці!..

— В сто раз кращі... милий... в тисячу!"

Все! Микола чує для себе найголовніше, найочікуваніше. І це наповнює його таким щастям, що далі він уже нічого не бачить і не чує. Закохані не можуть насолодитися обіймами, навіть не звертають, попри свою сором'язливість, уваги на те, що іаофери з проїжджаючих мимо машин горлають "щось веселе, заохочуюче і безсоромне". Розходяться молоді далеко за північ, "несучи на губах солодку пекучу спрагу". Милим і рідним здається хлопцеві навіть Сонині клацання засовом дверей, коли вона тихенько пробирається додому.

Аж ось знову дід — рятує садок від заморозків. Каже парубкові, щоб допомагав. Той прожогом кидається в сад, нагрібає листя й гілочок, запалює вогнище так, щоб тягло дим і на Сонин садок. Дід Лаврін гукає, щоб Микола розкладав вогонь ближче до дерев, а той: "— Нічого,— одказую так, як вони мене вчили,— буде в людей — буде і в нас..."

По вінця наповнений пристрасним, новим почуттям, хлопець думає: за чим би його забігти до сусідів, бо до вечора, мабуть, не дотерпить, не доживе.

От і вся нехитра історія. Ніяких подій, незвичайних вчинків чи героїчних характерів. Але оповідання захоплює ніжністю і трепетністю трохи смішних і наївних почуттів юних сердець. Проклюнулася зав'язь на деревах — прийшло кохання. І його треба берегти, боротися за нього, як і за зав'язь. Хочеться вірити, що герої пронесуть свої перші почуття через усе життя і будуть один для одного найкращими,

найдорожчими.

Так Григiр Тютюнник вiдкрив ще одну сторiнку великої книги Любoвi й дав можливість нам, читачам, прилучитися до чистого джерела мистецтва художнього слова.

ДУХОВНИЙ СВІТ ПРОСТОЇ ЛЮДИНИ В НОВЕЛІ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА "ТРИ ЗОЗУЛІ З ПОКЛОНОМ"

Григiр Тютюнник — талановитий український новелiст. З його iм'ям пов'язана цiла епоха в лiтературi. Письменник звертався здебiльшого до дитячої та юнацької тематики, але проблеми пiдiймав цiлком "дорослi". Та це й не дивно, адже сам вiн з поколiння воєнних та повоєнних дiтей, ще й син "ворога народу", з тих сiльських хлопцiв, якi поповнювали "пролетарiат" i на своїх худеньких плечах винесли тягар вiдбудови пiсля страшного фашистського лихолiття.

Про Григора Михайловича i його твори написано вже багато дослiджень, та, мабуть, ще нiкому не вдалося розгадати Тютюнникiв феномен: як на кiлькох сторiнках вiмстити думки та образи цiлого роману, як у краплинi вiдобразити свiт.

Подумаймо над цiєю загадкою й ми. Герої новели "Три зозулi з поклоном" — простi сiльські люди. Щоправда, сам оповiдач — уже студент, хоч душа його й корiння тут, у рiдному селi.

А трагедiя розгортається на рiвнi шекспiрівської. Невiдомо, чому дiвчина Марфа вийшла замiж за недалекого, негарного парубка Карпа — з вiдчаю, жалощiв чи з покiрностi долi. Полюбила ж сусiдського одруженого чоловiка Михайла, що був як "сокiл", чорноокий, ставний та гарний. Але не посмiла розбивати сiм'ю, мучилася мовчки. Тiльки ходила разом iз чоловiком на посиденьки до Михайла та Софiї, спiвала з ними. Як гляне на рудого товстопикого Карпа Яркового, що "над галушками катується", потiм на Михайла — зiтхне та сльозами в душі залетiться — вголос соромно.

Коли ж трапилося нещастя: сусiда забрали як "ворога народу", Марфа весь час думала про нього, чекала листа — не до неї, до його родини,— щоб довiдатися хоч, що живий, потримати дорогий папiрець у руках, поцiлувати його. I коли така нагода траплялася, Марфа радiла i плакала, жила цим. Настiльки великим i сильним було й почуття, що передавалося на вiдстанi. Михайло в засланнi, в "Сибiрi неiсходимiй", вiдчував, що десь тут бiля нього "ходить Марфина душа нещасна". Тому й просить дружину, щоб та сходила до Марфи i сказала, що посилає вiн їй "три зозулi з поклоном" i просить вiдкликати "свою душу назад", тодi й до нього "хоч на хвильку прийде забуття".

Хiба не дивне й не високе отаке неземне та безнадiйне кохання Марфи? А з якою гiднiстю й тактом поводитьсiя Михайло! Коли Софiя, бачачи муки жiнки, говорить: "Ти, Михайле, ...хоч би разочок на неї глянув. Бачиш, як вона до тебе свiтиться" — то вiн: "Навiщо людину мучити, як вона i так мучиться". Розумiє, що нi до чого подавати надiю... Великим благородством вiє вiд слiв i вчинкiв Софiї. Вона не сердиться, не вважає Марфу за суперницю, бо впевнена у своїх i чоловiкових почуттях. Дивлячись на страждання сусiдки ("Два годочки прожила з Карпом своїм i нажилася за сто"), жалiє

її, навіть прагне допомогти.

Високий духовний світ, благородство почуттів і дій селян відчувається не лише в коханні, а й у щоденному, буденному житті.

Михайло садить сосни на жовтому піску, потім молоденькі деревця досаджують ще інші, бо звикли оточувати себе красою. Навіть на засланні чоловікові сниться його робота — столярювання. Але просить у листі до дружини, щоб не жаліла найдорожчого — інструменту, якщо буде скрута. Михайло безмежно любить свою родину — Софію, сина, свій край. І не хоче засмучувати описом своїх бід, навіть вигадує, як їх "там" добре годують та вдягають. Тільки окремі деталі можуть видати справжнє його життя — посивів, хоч до цього зовсім не старів, "руки як не свої", "вдягачка", до якої селянам "не звикати".

Поштар дядько Левко розуміє почуття Марфи і не встоює перед їхньою силою, "озирається довкола, немічно зітхає" і дає чужого листа, хоч за це його можуть покарати. Тільки попереджає, щоб

не казала нікому та слізьми чорнила не розмазала, а потім делікатно одвертається і терпляче жде, поки дівчина натішиться тим листом і не наплачеться. Марфа дає дядькові пожмаканого (збирала, видно, по копієчці, носила завжди із собою!) карбованця, щоб випив за здоров'я її любого, а той бурмотить зніяковіло: "Хіба що за його здоров'я.., а так зроду би не взяв би..."

Ось так у невеликому творі письменник майстерно розкриває високий духовний світ простих сільських людей. І десь у підтексті читається думка, що саме це допомогло їм вижити, вистояти у страшні часи сталінських репресій та воєнного лихоліття і залишитися при цьому Людьми.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ХУДОЖНЬОЇ СПАДЩИНИ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

У ті часи, коли писав Григій Тютюнник, про національну ідею не могло бути й мови. Але талановите перо письменника прорвало завісу страхів та заборон цензури і показало всьому світові: є такий український народ! Зі своєю особливою ментальністю, чудовою мовою, з віковичними предківськими звичаями, традиціями та народною мораллю.

Герої Григора Михайловича працьовиті й закохані в красу природи як Михайло ("Три зозулі з поклоном"), Миколка ("Зав'язь"), Данило ("Лісова сторожка") та багато інших. Вони мрійники й оптимісти, "диваки", хоча належать до покоління, обпаленого войною, сирітством та повоєнною розрухою, вірні друзі, милосердні й відповідальні за долю інших (Павло з товаришами з повісті "Вогник далеко в степу", Климко з однойменної повісті, Олесь з оповідання "Дивак" та інші).

Прикметною рисою українців завжди було вміння посміятися над собою, по-доброму пожартувати над іншими, дотепність. Такими є дід Лаврін і Микола з оповідання "Зав'язь", оповідач з "Обнови" та інші герої.

Особливо дивним і зворушливим є те, що ніякі злигодні й нещастя не вбили одвічну народну рису — пошану до старших, до батька й матері. Скрізь ми бачимо звертання дітей до батьків, родичів на "Ви", навіть подумки. І до сімдесятих років збереглася

традиція родинних і сусідських посиденьок та обрядових співів (колядок), відзначення великих християнських свят.

Для Тютюнникових героїв любов до ближнього, милосердя і всепрощення здебільшого визначальні. Згадаймо Соню ("Три зозулі з поклоном"), тітку Ялосовету ("Вогник далеко в степу"), Миколку

("Зав'язь"), того ж Климка, які жили за принципом: "Буде в людей — буде і в нас..." (бо діди так учили).

Але не замовчує письменник і те негативне, що є у нашого народу — покірність, довірливість, пристосовництво і легка здатність до асиміляції, як мовної, так і духовної. Багато українців стали вважати себе меншовартісною нацією (в цьому їх біда, здебільшого, а не вина!), тому брали з "вищої" на їх погляд, нації все, навіть далеко не найкраще.

У вчених є такий термін — "генетична пам'ять". Тобто пам'ять, яка дається людині в спадщину вже при її народженні. Григійр Тютюнник свято вірив у генетичну пам'ять свого народу, яка і дозволяє йому бути саме народом, а не населенням певного географічного регіону. І вважав, що в тій пам'яті поряд з чуттям свого первокореня "записані" любов і доброта. Саме цією вірою і пронизані його книги.

ВИКРИТТЯ ГР. ТЮТЮННИКОМ СОЦІАЛЬНИХ І МОРАЛЬНИХ ДЕФОРМАЦІЙ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ 70-Х РОКІВ

(на прикладі оповідання "Син приїхав")

Сільські трудівники завжди були близькими й рідними людьми для Григора Тютюнника. Він захоплювався їхньою любов'ю до землі й до праці, тонким розумінням краси, благородством і щирістю почуттів. Так історично склалося, що саме село стало оберегом українських звичаїв і традицій, української мови і ментальності. Але розвиток техніки, нові економічні умови привели до безробіття в селі. Тому багато молоді стало виїжджати в міста на роботу, там і осідати. Офіційно підтримувана думка про переваги "пролетаріату"-"гегемона" над селянами утверджувалася і в свідомості недалеких громадян.

Григора Тютюнника хвилювали ці процеси соціальної і моральної деформації на селі. Він з боєм спостерігав, як духовне в житті відступає на задній план, як калічиться мова, як на зміну високоморальним поняттям честі, гідності, порядності приходять пристосовництво, кар'єризм, зверхність у ставленні до селянства, родинних стосунків, мовне яничарство.

Отакі й молоді ковбишівці з оповідання "Син приїхав", які після війни "подалися з дому шукати постійного заробітку і щонедільного вихідного", а, приїхавши додому, вже й говорити стали по-іншому: "Папа, а как зараз навпростець дійти до лавки?" А батьки, намагаючись у всьому догодити дітям, одказують: "Та как? Отако грядками і йди. ...Хіба ти забув?"; або: "Мамо, як у вас нащот стіраль-ного порошка? Нет? Дак я пришлю по приїзду". І сміх, і сум викликає отака "мова" дітей, як і прагнення батьків наслідувати своїх "городських" та "учених" чад.

Головний герой твору Павло Дзякун — працюватий і скромний, пам'ятає про

батьків і приїжджає до них з дорогими подарунками, по-своєму піклується про їхній добробут (радить запросити на гулянку корисних для них людей). Він закінчив сім класів (хоч і важкувато!), ремісниче училище, став майстром, начальником зміни, але знає, що завдячує цим директору школи, який умовив його таки закінчити школу. З одруженням не поспішав, бо мріяв спочатку придбати машину. Нарешті ця мрія здійснилася. "Тепер Павло мав усе: квартиру, жінку, машину, сина, двісті карбованців заробітку разом з премією — і почував себе так, як йому й хотілося: спокійно, впевнено і незалежно". Письменник не даремно ставить в один ряд такі поняття як квартира, жінка, машина, син. Бо для героя вони якраз одного порядку, є однаково важливими складниками щастя. А якщо придивитись, то "Москвич" у нього, вважай, на першому місці. Адже Павло через нього й не одружувався, "бо як одружишся зараз, то машини вже не купиш, ляснуть гроші на меблі, одяг та всякі дрібниці, що придумуються жінці, бо жінки всі такі". Все, що потрібно для автомобіля — килимки, фіранки, брезентові фартушки — молодий Дзякун придбав тоді, коли деталі для його машини ще тільки одливалися. Це — предмет його гордості, і, як йому здавалося, він дає право ставитися до односельців, які не мають автомобілів, дещо зневажливо. Коли якийсь цікавий дядько питав, скільки "це добро" коштує, Павло з холодною посмішкою, що й не схожа була на посмішку" відповідав: "Всі гроші". Люди проходили "мимо машини та батька з сином у нових капелюхах з дірочками", "здоровкалися шанобливо, на що Павло одказував, дивлячись над їхніми головами на річку: "С-с-те!"; "Коли він говорив з дядьками, то тримав руки складеними на грудях і повільно та незалежно розгойдувався, стаючи то на носки, то на підбори нових своїх черевиків..."

А як герой жалкує за тією щукою, що зірвалася! Одним з потрібних людей, запрошених у гості, виявився його колишній однокласник, лісник Митро Лобода. Коли Павло приїхав за ним машиною (на знак поваги!), Митро почав комизитися, набивати собі ціну.

Та молодий Дзякун не образився: він "знав, що "полезні люди" люблять поноровитися", і "звик терпіти потрібних людей". Так він витерпів приниження від лісника й на самій гулянці.

Хоч Павло зневажливо ставився до людей, їхня думка була йому не байдужа: "Коли виходив з пляшками, почув за спиною нетерплячий шепіт, від якого приємно замлоїло в грудях:

— Хто ж то воно?

— Та Павло Дзякунів, хіба не впізнали?

— Ти ди, яким козирем став.

— Видно, ж, і грошви!.."

Йому хотілося вразити односельців і блискучою новенькою машиною, і дорогим костюмом, і подарунками батькам, і грошима в крамниці (він взяв дві пляшки коньяку і дві шампанського попри над свою надощадливість).

До пари Павлові і його дружина Рита. Вона із захопленням розповідає свекрусі, що у них є в квартирі, якої марки меблі, холодильник, телевізор. І ні слова про своє

подружнє життя, інтереси, захоплення. Видно, що між Ритою і Павлом немає не тільки любові, а й щирих, дружніх стосунків, їх об'єднує спільна мета — покращання власного добробуту на заздрість сусідам і родичам.

Письменника, очевидно, дуже тривожить ослаблення у молоді почуття родини, родинних зв'язків. Павло вважає, що "жінчиним і чоловіковим батькам бачитися не треба. Ті не понаравляться тим, ті — тим, слово за слово... Ті нашепчуть дочці, ті — синові. І пішло: лайки, ссори..." Про свою дружину він думає: "Воно й краще, як замолоду покрутить, замужем смиріша буде..." Стара Дзякунка хоч рада невістці, та все ж думає: "Для такої треба добру вуздечку..."

Взагалі-то, перші "уроки життя" молодий Дзякун одержав саме від батьків. Мати хвалиться: "Та він у нас такий, що і зробить, і змовчить, і старшого послухає". Батько навчає: "Ти дивись там з ними ладь, бо люди — це таке: не догодиш — з'їдять". Він підтримує сина у його поведінці з людьми, радіє, що той здогадався поставити "Москвича" на видному місці, що не взяв товаришів на риболовлю, що не хоче їхати до жінчиних батьків — машину бити. Бо й сам такий. Згадаймо епізод, коли "промазав і Дзякун, підпоївши лісника в коморі, доки домовлявся з ним про вільху на шалівку" та багато інших деталей.

Бацिला користолюбства, пристосовництва, мовного нігілізму, на жаль, охопила усі верстви населення. Священик, не соромлячись, бере з людей подвійну плату за послуги, лісник збагачується за рахунок різних "послуг" і величається цим, сержант-надстроковик говорить такою скаліченою мовою, що стає не тільки смішно, а й дуже сумно.

Проблема духовного збідніння людей залишається актуальною і зараз. Такі твори, як оповідання Григора Тютюнника "Син приїхав", дають змогу ніби подивитися молодим людям на себе збоку — посміятися, замислитися і стривожитися.